

Επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.7.6 (ελεύθερη διασκευή)

Μια εξέχουσα πόλη, όπως η Αθήνα του 5ου αι. π.Χ., ήταν εύλογο να παρουσιάζει αυξημένες ανάγκες για προϊόντα και υπηρεσίες. Τις ανάγκες αυτές κάλυπταν ποικίλες κατηγορίες επαγγελματιών, από τους οποίους άλλοι ήταν ελεύθεροι πολίτες και άλλοι μέτοικοι ή και δούλοι.

Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ οἱ ἑτέρας πόλεις κατοικοῦντες, πολλὰ ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι, ἵνα τὰ ἀναγκαῖα πορίζωνται: Ναυσικύδης ναύκληρος ὦν περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις ἐσπούδαζε, τοῦτ' αὐτὸ δ' ἐποίουν Ξένων ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος. Πολύζηλος ἀπὸ ἀλφιτοποιίας ἑαυτὸν καὶ οἰκέτας ἔτρεφε, ἔτι δὲ πολλάκις τῇ πόλει ἐλειτούργει. Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ βοῦς ἔτρεφε, Δημέας δὲ ἀπὸ χλαμουργίας διετρέφετο, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας. Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν τέχνην τινὰ ἐξεμάνθανον, οἷον τὴν τῶν λιθοξόων, κεραμῶν, τεκτόνων, σκυτοτόμων, καὶ πλεῖστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ ἐξειργάζοντο.

Λιθοξόος

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἀθηναῖοι, ὡς καὶ οἱ κατοικοῦντες ἑτέρας πόλεις,
Οι Αθηναῖοι, ὅπως καὶ αὐτοὶ που κατοικοῦν σε ἄλλες πόλεις,

ἐπιτηδεύουσι πολλὰ ἐν τῷ βίῳ,
ασκοῦν ἐπαγγέλματα πολλὰ στη ζωὴ τους,

ἵνα τὰ πορίζωνται ἀναγκαῖα.
για νὰ εξασφαλίζουν τὰ ἀναγκαῖα.

Ναυσικύδης ὦν ναύκληρος ἐσπούδαζε περὶ τὴν τροφήν τοῦ σώματος
Ο Ναυσικύδης που ἦταν πλοιοκτῆτὴ μεριμνοῦσε για τὴν τροφή του σώματος,

ἑαυτῷ καὶ τοῖς οἰκείοις,
για τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς δικούς του,

Ξένων δ' ὁ ἔμπορος καὶ Ξενοκλῆς ὁ κάπηλος τοῦτ' αὐτὸ ἐποίουν.
ο Ξένων ο ἔμπορος καὶ ο Ξενοκλῆς ο μικροπωλητῆς αὐτὸ τὸ ἴδιο ἔκαναν.

Πολύζηλος ἔτρεφε ἑαυτὸν
Ο Πολύζηλος ἔτρεφε τὸν ἑαυτό του

καὶ οἰκέτας ἀπὸ ἀλφιτοποιίας,
καὶ τοὺς οἰκιακούς του δούλους με τὴν παρασκευὴ κριθάλευρου,

ἔτι δὲ πολλάκις ἐλειτούργει τῇ πόλει.
καὶ ἀκόμα μερικὲς φορές προσέφερε δημόσια υπηρεσία με δικά του χρήματα στὴν πόλη.

Γλαύκων ὁ Χολαργεὺς ἐγεώργει καὶ ἔτρεφε βοῦς,
Ο Γλαύκων ἀπὸ τὸ Χολαργὸ ἦταν γεωργὸς καὶ ἔτρεφε βόδια,

Δημέας δὲ διατρέφετο ἀπὸ χλαμυδουργίας,
ο Δημέας διατρεφόταν ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς κατασκευῆς χλαμύδων,

οἱ πλείστοι δ' Μεγαρέων ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας.
καὶ οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς κατασκευῆς ἐξωμίδων.

Οὐκ ὀλίγοι τῶν πολιτῶν ἐξεμάνθανον τινὰ τέχνην,
Ὅχι λίγοι (=αρκετοί) ἀπὸ τοὺς πολῖτες μάθαιναν καλὰ κάποια τέχνη,

οἷον τὴν τῶν λιθοξόνων, κεραμῶν, τεκτόνων, σκυτοτόμων,
ὅπως τὴν τέχνη τῶν μαρμαράδων, τῶν κεραμῶν, τῶν μαραγκῶν, τῶν τσαγκάρηδων,

καὶ ἐξαιργάζοντο πλείστα ἐπιτήδεια τῷ βίῳ.
καὶ εξασφάλιζαν πάρα πολλὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ για τὴ ζωὴ τους.

Ερμηνευτικά σχόλια

πολλά ἐν τῷ βίῳ ἐπιτηδεύουσι: Μόλις ένας νεαρός Αθηναίος ολοκλήρωνε τη βασική εκπαίδευση που περιγράψαμε στην προηγούμενη Ενότητα, μπορούσε να ακολουθήσει –ιδιαίτερα από τον 5ο αι. π.Χ.– ανώτερες σπουδές κοντά στους φιλοσόφους και τους σοφιστές. Αυτό βέβαια ίσχυε, κυρίως, για τα αγόρια των εύπορων οικογενειών. Τα υπόλοιπα στρέφονταν στον βιοπορισμό ακολουθώντας, συνήθως, τα επαγγέλματα των γονέων τους.

ναύκληρος: Χάρη στη γεωγραφική θέση της πόλης τους και λόγω της αδυναμίας της αττικής γης να συντηρήσει αποκλειστικά με τη γεωργία τους κατοίκους της, οι Αθηναίοι στράφηκαν γρήγορα στο εμπόριο, κυρίως στο θαλάσσιο. Πλοιοκτήτες και κυβερνήτες των εμπορικών πλοίων ήταν οι ναύκληροι: με εισαγωγές και εξαγωγές ασχολούνταν οι ἔμποροι, ενώ με το λιανικό εμπόριο οι κάπηλοι. Υπηρεσίες αλλαγής ξένων νομισμάτων στο τοπικό νόμισμα παρείχαν οι ἀργυραμοιβοί.

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Να αναφέρετε στηριζόμενοι στο κείμενο επαγγέλματα των αρχαίων Αθηναίων.
2. Σε ποια επαγγελματική δραστηριότητα διακρίθηκαν οι Αθηναίοι εξαιτίας της αδυναμίας της γης τους να τους συντηρήσει; Ποια επαγγέλματα που αναφέρονται στο κείμενο σχετίζονται με αυτή τη δραστηριότητα;
3. Ποια συμπεράσματα βγάξετε για την οικονομία της Αθήνας με βάση τα επαγγέλματα που αναφέρονται στα κείμενα;
4. Ποια συμπεράσματα βγάξετε για την οικονομία της Αθήνας με βάση τα επαγγέλματα που περιγράφονται στο απόσπασμα;

Παραγωγή
σιτηρών

Β. ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

Η ετυμολογία των λέξεων

Παραγωγή και Σύνθεση

Στο Β΄ μέρος κάθε Ενότητας θα παρουσιάζονται οι τρόποι με τους οποίους σχηματίζονται οι λέξεις στην Αρχαία Ελληνική. Η διερεύνηση της προέλευσης και του σχηματισμού των λέξεων λέγεται ετυμολογία. Σκοπό έχει να βοηθήσει στην πληρέστερη κατανόηση των λέξεων της ελληνικής γλώσσας.

- **Μερικές λέξεις δημιουργούνται από μία άλλη λέξη:**
π.χ. τρέφω < τροφή
π.χ. κέραμος < κεραμεύς
- **Μερικές άλλες λέξεις προέρχονται από την ένωση δύο ή περισσότερων λέξεων:**
π.χ. ναύ - κληρος
π.χ. σκυτο- τόμος
π.χ. ναῦς + κληρος
π.χ. σκῦτος (= δέρμα) + τέμνω

Οι διαδικασίες αυτές σχηματισμού νέων λέξεων είναι αντίστοιχα η παραγωγή, την οποία θα μελετήσετε σε αυτή την τάξη, και η σύνθεση, με την οποία θα ασχοληθείτε εκτενώς στην επόμενη τάξη

Σχηματισμός λέξεων στην Αρχαία και Νέα Ελληνική

- **παράγωγες**
- **σύνθετες**

Παράγωγες λέξεις

- Η λέξη από την οποία σχηματίζεται μια άλλη λέξη λέγεται πρωτότυπη. Η λέξη που παράγεται από μια πρωτότυπη λέξη λέγεται παράγωγη.
- Οι παράγωγες λέξεις σχηματίζονται από τις πρωτότυπες με την προσθήκη παραγωγικών καταλήξεων:

πρωτότυπη λέξη παράγωγη λέξη

θέμα + κατάληξη	θέμα + κατάληξη
σπουδ-ή	σπουδ-άζω
έπιτηδεύ-ω	έπιτήδευ-μα

Γ.ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Τόνοι και πνεύματα

Όπως έχει ήδη ειπωθεί η γραφή των αρχαίων Ελλήνων ήταν κεφαλαιογράμματη, χωρίς τόνους και σημεία στίξης. Μετά την επέκταση του Ελληνισμού από τον Μέγα Αλέξανδρο έγινε έντονη η ανάγκη ύπαρξης κανόνων για την διευκόλυνση της εκμάθησης της ελληνικής από τους ξένους. Ανάμεσα σ' αυτούς τους κανόνες είναι οι **τόνοι** και τα **πνεύματα**.

Τόνοι

Για να φανερώσουμε στο γραπτό λόγο ποια είναι η συλλαβή που τονίζεται, γράφουμε πάνω στο φωνήεν ή στη δίφθογγο της συλλαβής αυτής ένα σημάδι που λέγεται **τόνος**.

Οι τόνοι είναι τρεις:

η **οξεΐα**: (´)

η **βαρεία**: (`)

η **περισπωμένη**: (~)

Πνεύματα

Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή από το σύμφωνο «ρ» παίρνει πάνω απ' αυτό ένα σημάδι, το οποίο ονομάζεται **πνεύμα**.

Τα πνεύματα είναι δύο:

η **ψιλή**: (')

η **δασεία**: (´)

- ✓ Από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο οι περισσότερες παίρνουν ψιλή.
- ✓ Δασύνονται κανονικά (δηλαδή παίρνουν δασεία):
  1. Οι λέξεις που αρχίζουν από ρ̐ και υ̐.
  2. Τα άρθρα ὁ, ἡ, οἱ, αἱ.
  3. Οι αναφορικές αντωνυμίες: ὅς, ἧ, ὅ και ἕτερος, ἕκαστος, ἕκτερος.
  4. Οι σύνδεσμοι: ὅμως, ἠνίκα, ἵνα, ὁπότε, ὅτι, ὥστε.
  5. Τα αριθμητικά: εἰς, ἐν, ἕξ, ἑπτὰ, ἑκατόν.
  6. Οι ακόλουθες λέξεις: ἀγνός, ἄλωσις, ἄμα, ἀμαρτάνω, Ἑλένη, ἕξω, ἔτοιμος, ἡγοῦμαι, ἡμέρα, ἡρως, ἡσυχος, ἦττα, ἰδρύω, ἰκανός, ὁδός, ὄλος, ὀρμή, ὀράω-ῶ, ὥρα, ὥραϊος κλπ.

Θέση τόνου και πνεύματος

1. Στα απλά φωνήεντα και τις καταχρηστικές διφθόγγους ο τόνος ή το πνεύμα σημειώνεται από πάνω: **ἀρετή, ἔορτή.**
2. Στις κύριες διφθόγγους ο τόνος και το πνεύμα σημειώνεται πάνω στο δεύτερο φωνήεν: **αὐτός, εὕρισκω.**
3. Όταν ο τόνος και το πνεύμα βρίσκονται στην ίδια συλλαβή, τότε η οξεία σημειώνεται δεξιά από το πνεύμα και η περισπωμένη από πάνω του: **ἄνθρωπος, αὐρίον, ἦπαρ, εὔρος.**
4. Ο τόνος και το πνεύμα παραλείπονται σε λέξεις που γράφονται ολόκληρες με κεφαλαία.

Εσύ αυτό το
ήξερες:::

Κανόνες τονισμού

- Καμία λέξη δεν τονίζεται πιο πάνω από την προπαραλήγουσα:
π.χ. ἐλέγομεν, ἐπικίνδυνος
- Η προπαραλήγουσα παίρνει **πάντα** οξεία:
π.χ. πείθομαι, κίνδυνος
- Τα βραχέα παίρνουν **πάντα** οξεία:
π.χ. νέφος, τόπος, λέγομεν
- Όταν η λήγουσα είναι μακρά, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται:
π.χ. ἀμέσως, τῆς βασιλίσσης
- Όταν η λήγουσα είναι βραχεία και η προπαραλήγουσα είναι μακρά και τονίζεται παίρνει περισπωμένη. (M + B = ~)
π.χ. κῆπος, χῶρος
- Όλες οι δίφθογγοι είναι μακρές εκτός από το –αι και το –οι, όταν βρίσκονται στο τέλος κλιτής λέξης όπου είναι βραχέα, πλην ευκτικής.
π.χ. οὔτοι, αὐται, ἀλλά τούτοις

2. Τα μέρη του λόγου

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα όπως και στη νεοελληνική υπάρχουν δέκα κατηγορίες λέξεων, **τα μέρη του λόγου**. Αυτά χωρίζονται σε άλλες δύο κατηγορίες: τα **κλιτά** και τα **άκλιτα**.

Κλιτά

άρθρο
ουσιαστικό
επίθετο
αντωνυμία
μετοχή
ρήμα

πτωτικά

Άκλιτα

επίρρημα
πρόθεση
σύνδεσμος
επιφώνημα

- ✓ Το ουσιαστικό και το επίθετο λέγονται και **ονόματα**.
- ✓ Το άρθρο, το ουσιαστικό και το επίθετο, η αντωνυμία και η μετοχή λέγονται **πτωτικά**, γιατί σχηματίζουν πτώσεις.

3. Τα παρεπόμενα των πτωτικών

- Οι **πτώσεις**:
ονομαστική, γενική, δοτική, αιτιατική, κλητική.
Από τις πέντε πτώσεις η ονομαστική και η κλητική λέγονται **ορθές**, ενώ η γενική, η αιτιατική και η κλητική λέγονται **πλάγιες**.
- Τα **γένη**: αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο.
- Οι **αριθμοί**: ενικός, πληθυντικός και δυϊκός (=που φανερώνει ότι γίνεται λόγος για δύο).
- Οι **κλίσεις**: η πρώτη, η δεύτερη και η τρίτη.

4. Τα παρεπόμενα του ρήματος

- Τα **πρόσωπα**: α', β', γ'
- Οι **αριθμοί**: ενικός, πληθυντικός, δυϊκός
- Οι **εγκλίσεις**: οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική
- Οι **ονοματικοί τύποι**: απαρέμφατο και μετοχή
- Οι **χρόνοι**: ενεστώτας, παρατατικός, μέλλοντας, αόριστος, παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας
- Οι **φωνές**: ενεργητική, μέση (και παθητική)
- Οι **διαθέσεις**: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη
- Οι **συζυγίες**: α' συζυγία: ρήματα που λήγουν σε **-ω** (λύω) και β' συζυγία: ρήματα που λήγουν σε **-μι** (δείκνυμι)